

Марія Рожило,

к. соц. ком., доц.,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, просп. Воли, 13, Луцьк, 43025, Україна; e-mail: phylological@eenu.edu.ua

У СИЛОВОМУ ПОЛІ МЕДИЧНОЇ ПРЕСИ

Садівничий В. О. «Відродження розпочинається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.): монографія. – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. – 360 с.

У січні 2015 р. виповнилося 155 років із часу виходу в Києві першої спеціалізованої медичної газети «Современная медицина», заснованої та редагованої професором Університету св. Володимира Олександром Вальтером. Таку, десь із претензією на ювілейність, дату ми простежили за монографією «Відродження розпочинається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.)», що побачила нещодавно світ. Автор – докторант Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, кандидат наук із соціальних комунікацій Володимир Садівничий. Наукова праця, представлена на 360 сторінках книжкового формату 60х90/16, складається із переднього слова, передмови, чотирьох логічно вибудованих і пов'язаних між собою розділів, списку використаної літератури та покажчиків.

Дослідження базується на широкій джерельній базі, яку автор поділяє на три групи: 1) спеціалізовані медичні періодичні та продовжувані видання із усіх галузей медицини, 2) різноманітні бібліографічні каталоги та покажчики ретроспективного плану, 3) тексти аналізованих видань, а також архівні матеріали. Проаналізувавши каталоги провідних бібліотечних установ України та Росії, каталоги деяких обласних бібліотек, а також дані наукових і бібліографічних джерел, В. Садівничий стверджує, що в період із 1860 р. до 1920-го у 25 містах і містечках дев'яти губерній Наддніпрянської України виходило друком 186 спеціалізованих медичних періодичних і продовжуваних видань. За періодичністю – щоденні, тижневі, двотижневі, такі, що виходили раз на місяць і раз на рік, кварталні та піврічні, а також одноденні, сезонні, з невизначеною періодичністю й такі, що вийшли один раз. Українською мовою виходило 9 назв, польською – 2, усі інші – російською.

Аналізуються спеціалізовані медичні періодичні та продовжувані видання за такими складовими: соціокомунікативні параметри; проблемно-тематичний та змістовий аспекти; роль і значення медичної еліти у формуванні системи спеціалізованої медичної преси.

Соціокомунікативними параметрами автор монографічного дослідження визначає: особливості виникнення та становлення видань; типологічну систему медичних медіа, яку з'ясовує на підставі аналізу змісту й форми; індикатори інтенсивності спеціалізованої комунікації в розрізі періодичних і продовжуваних видань.

Проблемно-тематичний та змістовий аспекти розглядаються з позицій: теоретично-академічного змісту; практично-лікарської спрямованості, що розкривалась у першу чергу матеріалами з різних галузей медицини; культури, літератури, історії періоду XIX – початку XX ст., а також суспільно-політичної та соціальної ситуації на території Наддніпрянської України та Російської імперії загалом; представленої реклами різноманітних товарів і послуг.

Роль і значення медичної еліти аналізується та узагальнюється в таких розрізах: видатні мікробіологи, бактеріологи та імунологи у вітчизняній соціальній комунікації кінця XIX – початку XX століть; творчі ініціативи учених-медиків та лікарів-клініцистів; організаційно-видавничу та редакторську діяльність представників різних соціальних та фахових груп; роль і місце авторів у виробництві інформації та формуванні принципів викладу матеріалів.

Як свідчить наукова проблематика, для автора важливим було обґрунтувати теорію та історію спеціалізованої преси як окремого сегменту інформаційного простору через виявлення основних закономірностей формування спеціалізованих медичних видань Наддніпрянської України другої половини XIX – перших десятиліть XX ст., через визначення основних тенденцій їх структуризації, типологічних та функціонально-змістових особливостей. Уважне прочитання тексту засвідчує: це – помітний науковий доробок у сфері осмислення розвитку вітчизняного інформаційного простору, зокрема такого його сегменту, як спеціалізована медична інформація.

До безсумнівних здобутків відноситься обґрунтування з точки зору науки про соціальні комунікації таких вагомих понять, як індикатори інтенсивності спеціалізованої преси та спеціалізований медичний інформаційний простір.

Так, умотивовуючи поняття і сутність індикаторів інтенсивності спеціалізованої преси, автор пропонує розуміти під ними «систему показників, які фіксують залежність змін інформаційного простору від змін у сегменті спеціалізованих видань, що характеризуються періо-

дичністю, насиченням ринку, тематичною частотністю, міжнауковою комунікацією» [1, с. 293].

У той же час спеціалізований медичний інформаційний простір трактується ним як «середовище, в якому відбувається вироблення, збір, зберігання та поширення ретельно перевіреної, документально підтверженої, достовірної, доступної, валідної інформації медико-біологічного змісту, а також інформаційна взаємодія між агентами інформаційних обмінів із метою задоволення власних інформаційних потреб, забезпечення епідеміологічних досліджень, статистичних вимірювань, лікувально-профілактичних заходів чи наукового пошуку» [1, с. 284].

Авторів монографії не вдалося (однак ми не знаємо точно, чи він цього прагнув) позбутися впливу журналістських навичок на творення тексту: він не уникає образності, вдається до публіцистичної описовості, використовує різноманітні засоби виразності, послуговується різноманітними методами передачі інформації та впливу на аудиторію. Так, немов цікаву історичну розповідь можна читати розділ монографії про редакторів, засновників, видавців та авторів медичної преси. Загальновідоме з життя таких видатних особистостей, як Ілля Мечников, Олександр Богомолець, Микола Бекетов, Володимир Бехтерев, Сергій Боткін, Микола Введенський, Микола Гамалія, Данило Заболотний, Степан Коршун, Іван Липа, Іван Луценко, Олександр Марзеєв, Віктор Недригайлов, Марко Нецадименко, Володимир Підвисоцький, Іван Сікорський, Володимир Удовенко, Лев Ценковський, Олександр та Євген Черняхівські, Теофіл Яновський та інші (всього з різною частотою називається майже чотириста осіб) підсилене малознаними фактами їхньої редакторсько-видавничої та авторської діяльності, а також досить фаховим аналізом надрукованих на сторінках видань матеріалів.

У той же час спостерігаємо прискіпливе ставлення до наведених фактів, виважене їх використання та аргументоване обґрунтування висунутих тез. Красномовним свідченням цього є визначення першого спеціалізованого медичного періодичного видання в Наддніпрянській Україні. Автор детально аналізує наукові та довідкові джерела, зокрема посилається на «Українську Радянську енциклопедію», де першим спеціалізованим виданням із лікувального мистецтва називається журнал «Украинский домовод». На основі широкого текстологічного аналізу В. Садівничий бере на себе відповідальність стверджувати, що вказаний часопис – це збірник матеріалів із ведення домашнього господарства, себто – «домовод». А першим спеціалізованим медичним періодичним виданням Наддніпрянської України він визначає згада-

ну нами газету «Современная медицина», яку з січня 1860 р. і видавав професор Олександр Вальтер.

Практичної вагомості монографії «Відродження розпочинається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.)» додають показники: бібліографічний, географічний, іменний – редакторів, видавців і засновників.

Підсумок своєму монографічному дослідженню автор подає на початку книги, назвавши його «Висновки перед вступом»: «Спеціалізована медична преса, як ніяка інша, змінила світ: донесла суть, зміст і значення наукових відкриттів до широкого загалу, виконала місію боротьби із забобонами і популяризацію наукової медицини, переконала загал у незворотності медичної допомоги для продовження життя. Вона навчила суспільство лікуватися» [1, с. 6]. Такий висновок автор робить на основі індикації тематичного насичення інформаційного простору спеціалізованою медичною інформацією.

Приємне враження залишила й зовнішня форма книги, виконана, як зазначається у вихідних даних, Олександром Чередниченком. Обкладинка, титул і шмуцтитули підтримують ритм наукової книги, безперечно сприяючи її сприйняттю.

Загалом монографія є завершеним, цілісним, самостійним та, безумовно, оригінальним науковим дослідженням, що показує актуальність теми, пов'язаної з історією і теорією журналістики, відзначається новизною викладу матеріалу. Вона дає уявлення про загальний вектор розвитку спеціалізованих медичних періодичних і продовжуваних видань Наддніпрянської України від 1860-го до 1920 р. Як зазначається в анотації, адресується журналістикознавцям, історикам, медичним працівникам, аспірантам, студентам, усім, хто цікавиться становленням та розвитком соціальної комунікації в Україні.

1. Садівничий В. О. «Відродження розпочинається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.) : монографія / Володимир Садівничий. – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. – 360 с.